

Tööelu pikendamine paindlike pensioniskeemide abil: osaline vanaduspension

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Käesolevas aruandes uuritakse, kuidas saavad osalise vanaduspension skeemid toetada jätkusuutlikke, piisavaid ja asjakohaseid pensionisüsteeme, pakkudes inimestele võimalust tööelu pikendada ja motiveerides neid seda tegema. Aruandes kirjeldatakse Euroopa Liidu ja Norra riigi ja majandussektori tasandil kasutatavaid skeeme ning uuritakse nende omaduste ja tingimuste erinevusi. Aruandes hinnatakse tööelu pikendamise mõju, tuginedes kirjanduse ülevaatele, mida täiendatakse Madalmaade, Norra, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome ja Tšehhi Vabariigi osalise vanaduspension skeemide praktiliste kogemuste juhtumiuuringutega.

Poliitikataust

Paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides on pensionisüsteemide reformimine parandanud nende jätkusuutlikkust. Samas on reformidega kaasnenumid probleeme. Pensionihüvitiste külmutamise ja vähendamise tõttu on vähenenud pensionide piisavus ja asjakohasus ning suurenenud sissetulek avaldab survet netosissetulekule ja palgakuludele. Ennetähtaegse vanaduspension tõrjumine ja tegeliku pensioniea tõstmine on mõjunud vähe. Paljud inimesed ei suuda või ei soovi töötada ametliku pensionieani. Meetmed, mis pakuvad inimestele võimalust jätkata töötamist ja motiveerivad seda tegema, võivad ka toetada piisavaid, asjakohaseid ja jätkusuutlikke pensionisüsteeme. Sellised meetmed on näiteks terviseedendus, elukestev õpe, töö kvaliteedi parandamine ja liikuvuse soodustamine. Ka tööaja lühendamine võimaldab inimestel töötada kauem, kui nad suudaksid töötades täisajaga. Samuti võib see motiveerida inimesi, kes soovivad lühemat tööaega. Tööaja vähendamist takistab sissetuleku vähenemine. Selle takistuse vastu on suunatud osalise vanaduspension skeemid, mis asendavad osa sissetuleku vähenemisest osalise pensioni või hüvitisega.

Peamised tähelepanekud

Enam kui pooltel Euroopa Liidu liikmesriikidel ning Norral on riigi või majandussektori tasandil kasutusel osalise vanaduspension skeemid. Pensioniskeemide põhjendused, ulatus ja ülesehitus on erinevad. Osaline vanaduspension võib pakkuda inimestele võimalust ja motiveerida neid jätkama töötamist vähemalt kuni ametliku pensionieani. Ligi kaks kolmandikku Euroopa Liidu kodanikest eelistavad koos osalise tööajaga töötamisega toimuvat osalist vanaduspension täielikule vanaduspensionile. Samas puuduvad pensioniskeemid, mis ühemõtteliselt pikendaksid tööturu kõigi osaliste tööelu. Osaline vanaduspension on võib-olla pikendanud teatud töötajarühmade tööelu, eelkõige inimestel, kellel on terviseprobleemid, puue, hoolduskohustused ning füüsiliselt või vaimselt nõudlik töö. Kokkuvõttes on nädalane või päevane tööaeg vähenenud osalise vanaduspension abil sageli rohkem kui on tööaeg pikenenud selle tõttu, et pikeneb mõne pensioniskeemis osaleja tööelu.

Poliitikasoovitused

Poliitikakujundajad, tööturu osapooled ja pensioniskeemid, kes kaaluvad osalise vanaduspension kasutuselevõttu või reformimist tööelu pikendamise nimel, saavad õppida varasematest kogemustest.

Tulemuslikkus, tõhusus ja õiglus

- Skeemiga liitujate arv ei kajasta kuigivõrd skeemi tulemuslikkust. Suur liitujate arv võib tähendada, et skeem on liiga ahvatlev ja osalise vanaduspensionile jääjad saaksid jätkata ja oleksid motiveeritud jätkama täisajaga töötamist. Samas ei tähenda väike liitujate arv, et skeem oleks hästi suunatud; see võib osutada ka skeemi ebaõnnestumisele.

- Osaline vanaduspension peaks olema ahvatlevam kui täielik ennetähtaegne vanaduspension, kuid siiski tuleks julgustada ja toetada täistööajaga töötamise jätkamist.
- Kui osaline vanaduspension algab inimese jaoks liiga vara ja tööaeg väheneb liiga palju, võib kaduma minna liiga palju tööaega. Kui osaline vanaduspension algab liiga hilja ja tööaeg ei vähene piisavalt, ei pruugi inimene suuta kauem töötada.
- Osalist vanaduspensionit kasutatakse mõnikord ennetähtaegse tööturul väljumise skeemina, kui osalise pensioniaja alguses töötatakse ja seejärel mitte. Kuigi see on väga ahvatlev, võib see ikkagi motiveerida inimesi püsima kuni ametliku pensionieani tööturul, kuid sageli see siiski lühendab tööelu.
- Osaline vanaduspension võib mõne töötajarühma tööelu pikendada, kuid teiste oma see tõenäoliselt lühendab. Ametlikust pensionieast kauem töötamist soodustades võib see tugevdada tööelu jätkumise positiivset mõju.
- Madalalpalgalised töötajad võivad rohkem vajada, et tööelu pikendamiseks väheneks tööaeg, kuid sageli ei saa nad seda endale lubada, isegi kui palga vähenemist osaliselt hüvitatakse.
- Mitut skeemi kasutasid rohkem kõrgema sotsiaal-majandusliku staatusega rühmad, mis tekitab kahtlusi nende skeemide õigluses, eriti kui skeeme rahastab riik.
- Võib olla ebaõiglane, kui skeeme ei saa kasutada eakad, kes juba töötavad vähendatud tööajaga (paljud neist on naised), või töötud või tööturul mitteaktiivsed inimesed, kes hakkavad tööle osalise tööajaga.
- Tööandjad võivad kohustusliku osalise vanaduspensioniga ümberstruktureerida oma tööjõudu, kuid mõnikord on osalise vanaduspensionit skeemid töötuse tekkimist ka ära hoidnud.
- Osalise tööajaga töötamise olulised takistused on näiteks tööandjate raskused selle korraldamisel ning töötajate vastumeelsus osalise tööajaga töötamise vastu, mis tuleneb kartusest võimaliku mõju pärast oma staatusele ja ülesannetele.
- Paindlikkus tööaja vähendamisel aitab paremini sobitada töötaja ja tööandja eelistusi – näiteks vaba aega võib jaotada üle mitme nädala või kuu.

- Osalist vanaduspensionit on raskem kasutada majandussektorites ja riikides, kus osalise tööajaga töötamine on haruldasem. Sellel võib seal olla siiski suur potentsiaal, sest see edendab osalise tööajaga töötamise võimalusi ja jõuab töötajateni, kelle jaoks on see eriti oluline tööelu pikendamise vahend.
- Maksud ja sotsiaalkindlustus ning pensionid mõjutavad üksteist ja võivad tekitada osalise vanaduspensionit skeemide jaoks uusi stiimuleid.

Laiema konteksti arvestamine

- Uuringus selgus, et varasemast kogemusest saab palju õppida, kuid tähtis on teadvustada muutuvat konteksti. Pensioniea tõstmine suurendab tõenäoliselt inimeste vajadust kasutada meetmeid, mis võimaldavad neil jätkata töötamist kuni ametliku pensionieani, ning tööandjad ja poliitikakujundajad peavad toetama nende meetmete kasutamist. Peale selle on osalise tööajaga töötamine muutunud Euroopa Liidus tavalisemaks, mis võib lihtsustada osalise vanaduspensionit rakendamist.
- Isegi kui osaline vanaduspension ei pikenda tööelu, võib seda käsitada kui alternatiivi ennetähtaegsetele pensioniskeemidele, mis vähendaksid tööelu pikkust veelgi.
- Üksnes tööhõive määrast rohkem võib esmapilgul näida, et kõige tähtsam edukuse näitaja on kogu majanduses töötatud tööaeg kokku. Samas võib osaline vanaduspension anda ettevõtetele ka võimaluse säilitada eakate töötajate teadmisi, isegi kui see tähendab nende jaoks osalise tööajaga töötamist. Teatud töötajarühmade töövõimetus võib olla ka väiksema tööaja korral suurem. Tööjõupuuduse ja töötajate huvi korral on lihtsam suurendada osalise tööajaga töötavate eakate töötajate tööaega kui võtta uuesti tööle neid, kes on jäänud juba täielikult pensionile.
- Käesolev uuring keskendub mõjule, mida osaline vanaduspension avaldab tööelu pikendamisele, kuid poliitikakujundajad võivad arutada ka mõju elukvaliteedile ja ühiskonnale: paindlikkus võimaldab pensionile minekut ühildada paremini töötajate soovidega ning võib hõlbustada vabatahtlikku tegevust ja hoolduskohustuste täitmist.

Lisateave

Aruanne „Extending working lives through flexible retirement schemes: Partial retirement“ (Tööelu pikendamine paindlike pensioniskeemide abil: osaline vanaduspension) on avaldatud veebilehel www.eurofound.europa.eu/publications.

Lisateave: Hans Dubois, teadur, hdu@eurofound.europa.eu.